

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Amanda Klahr

Samma rätt men inte samma möjlighet

En kritisk granskning avseende kvinnliga människohandelsoffers
möjligheter att beviljas uppehållstillstånd i Sverige

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Kandidatuppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: Torvald Larsson

Termin: VT 2021

Innehållsförteckning

SUMMARY	3
SAMMANFATTNING	4
1. INLEDNING	5
1.1 BAKGRUND.....	5
1.2 SYFTE	5
1.3 FRÅGESTÄLLNINGAR.....	6
1.4 AVGRÄNSNINGAR.....	6
1.5 METOD	6
1.5.1 Genusperspektiv.....	7
1.6 MATERIAL	8
1.7 FORSKNINGSLÄGE	8
1.8 DISPOSITION	9
2. MIGRATION OCH KÖN	10
2.1 GENUS OCH KÖN.....	10
2.2 LAGSTIFTNINGENS ROLL	10
2.3 HISTORISK KONTEXT	11
2.3.1 Den svenska utvecklingen.....	12
3. DEN SVENSKA ASYLBEDÖMNINGEN	13
3.1 FLYKTINGSTATUS.....	13
3.1.1 Könrelaterad förföljelse i svensk rätt.....	14
3.2 ALTERNATIVT SKYDDSBEHÖVANDE	14
3.3 SYNNERLIGEN ELLER SÄRSKILT ÖMMADE OMSTÄNDIGHETER.....	15
3.3.1 RÄTTSSÄKERHET.....	16
3.4 EN TROVÄRDIG UTSAGA	16
4. MÄNNISKOHANDEL SOM FÖRFÖLJELSE	18
4.1 MÄNNISKOHANDEL SOM GRUND FÖR ASYL	19
5. PERSPEKTIV PÅ MÄNNISKOHANDEL	20
5.1 MIGRATIONSPEKTIKET	20
5.2 LAGFÖRINGSPERSPEKTIVET	20
5.2.1 Vems intresse väger tyngst?.....	21
6. RÄTTSTILLÄMPNING	23
6.1 FÖRVALTNINGSRÄTTEN I STOCKHOLM, UM 9246–11.....	23
6.2 FÖRVALTNINGSRÄTTEN I GÖTEBORG, UM 12168–18.....	23
6.3 FÖRVALTNINGSRÄTTEN I LULEÅ, UM 92–17	24
6.4 FÖRVALTNINGSRÄTTEN I GÖTEBORG, UM 8601–17	25
6.5 MIGRATIONSVERKETS BESLUT 2019–09–18, STOCKHOLM	26
6.6 MANLIGT NÄTVERK.....	27
6.6.1 Mål nr UM 2857–17	27
6.6.2 Mål nr UM 4100–14	27
7. ANALYS	28
7.1 ETT SJÄLVSTÄNDIGT SKYDDSBEHOV	28
7.2 KÖNSNORMER OCH FLYKTINGSTATUS.....	28
7.3 MÄNNISKOHANDELS KOMPLEXITET OCH RÄTTSSÄKERHET	30
7.4 KONKURRERANDE INTRESSEN.....	30
8. SLUTSATS	32
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	33

Summary

Trafficking in human beings for sexual purposes is a major concern in the discourse of human rights and gender equality. It is mainly women and girls who become victims to this type of crime. The victims can flee the perpetrators on their own initiative, or through the trafficking organization be transferred to another country. They can choose to seek asylum in these countries in hope of receiving protection and being able to start a new life. Nonetheless, the assessment procedure of trafficking victim's need of protection can be considered problematic from a gender perspective, both in interpretation and application of the law. This essay highlights the lack of knowledge and understanding about men's violence against women, in the form of sexual exploitation, as gender-based persecution. The refugee legislation has been criticized for being based on male experiences in the appraisal of refugee status and need for protection, where gender-related persecution is being related to a male norm. With a critical gender perspective, a few human trafficking judgements from Swedish administrative courts are analyzed in the light of the migration law's gender equality issues. The dispute about trafficking in human beings is very complex and various measures are taken to overcome the problem. The essay addresses two perspectives on human trafficking for sexual purposes that are relevant in the Swedish debate: the migration perspective and the prosecution perspective. The purpose of this is to shed light on which interests are considered worthy of protection in current legislation and how these priorities affect the actual victims. A lot has been done in the work of raising the position of women, both nationally and internationally. The essay however concludes that further action is required to grant women, especially those who have been victims of human trafficking for sexual purposes, adequate protection in the field of migration law.

Sammanfattning

Människohandel för sexuella ändamål är ett stort problem i diskursen om mänskliga rättigheter och jämställdhet mellan könen. Det är framför allt kvinnor och flickor som faller offer för denna typ av brottslighet. Offren kan fly sina förövare på eget initiativ, eller som en del av människohandlarnas verksamhet förflyttas till ett annat land. I hopp om att erhålla skydd och kunna påbörja ett nytt liv kan de följaktligen välja att söka asyl i dessa länder. Prövningen av människohandelsoffers skyddsbehov kan ur ett genusperspektiv dock anses problematisk, både vid tolkning och tillämpning av lagen. Uppsatsen belyser avsaknaden av kunskap och förståelse för mäns våld mot kvinnor, i form av sexuell exploatering, som könsrelaterad förföljelse. Migrationsrätten har kritiserats för att utgå från manliga erfarenheter i bedömningen om flyktingskap och skyddsbehov, där könsrelaterad förföljelse relateras till en manlig norm. Mot bakgrund av migrationsrättens jämställdhetsproblematik, och utifrån ett kritiskt genusperspektiv, analyseras ett antal uppehållstillståndsmål från svenska förvaltningsrätter. Människohandel utgör ett mycket komplext trångmål där olika åtgärder vidtas för att få bukt med problemet. Uppsatsen tar upp två perspektiv på människohandel för sexuella ändamål som är aktuella i den svenska debatten: migrations- och lagföringsperspektivet. Syftet med detta är att belysa vilka intressen som anses skyddsvärda i dagens lagstiftning och hur dessa prioriteringar påverkar de faktiska offren. Det har gjorts mycket för att höja kvinnors ställning, både globalt och nationellt. Uppsatsen sammanfattas emellertid med att det krävs ytterligare åtgärder för att kvinnor, särskilt de som blivit utsatta för människohandel för sexuella ändamål, ska tillerkännas ett fullgott skydd inom migrationsrätten.

1. Inledning

1.1 Bakgrund

Både män och kvinnor flyr sina hemländer, men det är påtagligt färre kvinnor som når Sverige.¹ De kvinnor som söker asyl kommer ofta från svåra levnadsförhållanden. I hemlandet inskränks deras rättigheter genom diskriminering eller genom bristande social trygghet, vilket medför att deras möjlighet att söka hjälp och erbjudas ett effektivt skydd är mycket begränsad.² Migrationsrätten har blivit kritiserad för att utgå från manliga normer och därav ge upphov till en rättstillämpning där identifieringen av kvinnors skyddsbehov misslyckas.³

Människohandel för sexuella ändamål innebär ett utnyttjande i form av tvångsprostitution eller andra former av sexuell exploatering.⁴ Kvinnor och flickor utgör 65 % av det globala antalet upptäckta människohandelsfall och 92 % av fallen avseende människohandel för sexuella ändamål.⁵ I Sverige var samtliga offer för människohandel för sexuella ändamål som upptäcktes under perioden 1999–2018 kvinnor och flickor mellan åldrarna 13–45 år.⁶ Förföljelsen som riktas mot kvinnor är till stor del av sexuell art, vilket blir tydligt när man undersöker varför många kvinnor väljer att emigrera.⁷ Begreppet människohandel kommer fortsättningsvis användas för ”människohandel för sexuella ändamål”.

1.2 Syfte

Uppsatsens syfte är att kritiskt granska möjligheten för asylsökande kvinnor att beviljas uppehållstillstånd i Sverige med människohandel som grund för asyl. Utredningen görs som en del i en analys över den svenska migrationsrätten i förhållande till kvinnors rättigheter. Vidare anlägger

---

¹ Migrationsverkets samlade statistik (hämtad 22/4–21).

² Lägesrapport 20 s. 18.

³ Freedman s. 69.

⁴ Art. 3(a) Palermoprotokollet.

⁵ UNODC, *Global Report on Trafficking in Persons* s. 31 ff.

⁶ Lägesrapport 20 s. 18; Jämställdhetsmyndighetens sammanställning av NMT:s nationella stödtelefon, *Fler offer för människohandel identifieras* (hämtad 22/4–21).

⁷ Freedman s. 45 f.

uppsatsen ett genusperspektiv i syfte att utreda huruvida normer och föreställningar kring kön påverkar möjligheterna att beviljas uppehållstillstånd, samt för att kunna identifiera och skapa medvetenhet kring strukturer och maktförhållanden mellan könen.

1.3 Frågeställningar

För att möjliggöra en kritisk analys i enlighet med uppsatsens syfte behöver gällande rätt först utredas:

- Vilka möjligheter har kvinnor som fallit offer för människohandel att erhålla uppehållstillstånd i Sverige?

Analysen kommer genom det anlagda genusperspektivet vidare fokusera på nedanstående frågeställningar:

- Hur påverkar könsnormer möjligheten att erhålla flyktingstatus?
- Vilka intressen konkurrerar med människohandelsoffers rättsställning?
- Hur ser den svenska rättstillämparen på könsrelaterad förföljelse och skyddsgrundande behandling?

1.4 Avgränsningar

Flera avgränsningar har i mån av utrymme varit nödvändiga att göra. Uppsatsen utgår från den svenska migrationsrätten, men tar hänsyn till viktiga internationella åtaganden. Analysen avgränsas till att uteslutande behandla svensk rättstillämpning. Vidare utreds enbart uppehållstillstånd som flykting, alternativt skyddsbehövande, uppehållstillstånd på grund av synnerligen eller särskilt ömmande omständigheter samt möjligheterna till uppehållstillstånd för bevispersoner.

1.5 Metod

Syftet med uppsatsen är dels att fastställa gällande rätt, dels föra en kritisk analys över rätten som den ser ut och tillämpas idag. För att möjliggöra detta kan Sandgrens rättsanalytiska metod användas.⁸ Metoden tar utgångspunkt i auktoritativa rättskällor som lag, förarbeten och praxis men med möjligheten

---

⁸ Sandgren s. 45 f.

att analysera doktrin, icke-prejudicerande beslut och domar, samt annat relevant material. Metoden kan med fördel användas för att belysa mönster i rättstillämpningen trots att domarna och besluten som behandlas inte utgör gällande rätt. Den rättsanalytiska metoden kan liknas vid Kleinemans rättsdogmatiska analys och rättsdogmatiska forskning.⁹ En rättsdogmatisk metod har i syfte att fastställa gällande rätt vilket kan beskrivas som att rekonstruera en rättsregel i syfte att lösa ett juridiskt problem.¹⁰ Genom att i stället tillämpa den rättsdogmatiska analysen kan ett vidare resonemang föras kring vilka lösningar som torde vara tillåtna inom ramen för gällande rätt. Metoden ger således utrymme för en diskussion avseende hur rätten ser ut, men även om hur rätten borde se ut. Den kritiskt rättsdogmatiska forskningen går ytterligare längre och tillåter slutsatser om gällande rätt med hjälp av ändamålsargument, i syfte att påvisa ett otillfredsställande rättsläge.¹¹

Sammanfattningsvis föreligger en diskrepans avseende vilka begrepp som används för den juridiska metoden som går längre än en beskrivning av gällande rätt. Denna uppsats kan således anses tillämpa både en rättsanalytisk metod samt en kritisk rättsdogmatisk forskning.

1.5.1 Genusperspektiv

För att kritiskt kunna granska möjligheterna till uppehållstillstånd avseende en särskild grupp kvinnor anlägger uppsatsen ett genusperspektiv. I genusrättsvetenskapen utgör teori och metod ofta en integrerad del vilket medför att angreppssättet i dessa frågor följer en annan metod än de som traditionellt används inom juridiken.¹² Sammanfattningsvis kan genusrättsvetenskapen beskrivas som ett belysande av sambandet mellan kön och rätt.¹³ Utgångspunkten kommer följaktligen vara att kvinnor som särskild grupp i migrationsrätten är i behov av ett skydd som inte bör relateras till en manlig norm.

---

⁹ Kleineman s. 36 f.

¹⁰ Ibid. s. 21.

¹¹ Kleineman s. 36 f.

¹² Gunnarsson m.fl. s. 75.

¹³ Svensson s. 276.

1.6 Material

Uppsatsen baseras främst på lag, förarbeten samt nationell och internationell doktrin. I syfte att nyansera diskussionen har uppsatsen analyserat ett urval av domar från svenska migrationsdomstolar. Migrationsdomstolarna utgör en del av de svenska förvaltningsrätterna. Praxisen är knapphändig och domarna som analyserats i uppsatsen utgör icke-prejudicerande underrättspraxis. Två uppehållstillståndsmål, som inte rörde frågan om människohandel, kommer med anledning av domstolens resonemang avseende kvinnors skyddsbehov i förhållande till ett manligt nätverk kort beröras. Westerstrand har i sin doktorsavhandling *Mellan hans händer* om kvinnors rättssubjektivitet, internationell rätt och diskurser om prostitution och trafficking identifierat olika perspektiv på människohandel.¹⁴ Uppsatsen behandlar två av dessa perspektiv.

En artikel rörande ett beslut från Migrationsverket¹⁵ kommer trots sin status som sekundärkälla behandlas. Anledningen till detta är att beslutet på grund av sekretess inte kunnat begäras ut. Artikeln belyser emellertid svårigheterna vid bedömningen av människohandelsoffers skyddsbehov och har därför med fördel kunnat ligga till grund för analysen. Därutöver används material som handböcker samt vedertagna riktlinjer från svenska och internationella organ.

1.7 Forskningsläge

Den internationella forskningen på området är främst inriktad på kvinnans generella ställning inom migrationsrätten, samt vad som utgör könsrelaterad förföljelse. Professorerna Spijkerboer och Rijken samt docenten Askola är exempel på personer som utrett dessa frågor och vars forskning använts i uppsatsen. Hur människohandel förhåller sig till flyktingbestämmelsen och vad som för människohandelsoffer anses utgöra skyddsgrundande behandling har diskuterats i nationella förarbeten,¹⁶ dock i förhållandevis begränsad mån. Doktoranden Bexelius har i boken *Asylrätt, kön och politik* forskat kring

---

¹⁴ Westerstrand s. 190.

¹⁵ Oscarsson, ”Åk hem! sa en kvinna på Migrationsverket rakt ut” Svenska Dagbladet, 26 mars 2021 (hämtad 22/4–21).

¹⁶ Jfr SOU 2008:41 & Prop. 2005/06:6.

jämställdhet mellan könen i migrationsrättslig kontext, men utifrån internationell rättstillämpning. För svenskt vidkommande saknas både vägledande forskning och praxis. Det är denna lucka uppsatsen syftar till att fylla.

1.8 Disposition

Uppsatsen kommer i avsnitt 2 föra en diskussion om kvinnans roll i migrationsrätten samt behandla könsrelaterad förföljelse i internationellt rätt. Avsnitt 3 utreder möjligheterna till uppehållstillstånd i Sverige och syftar till att fastställa gällande rätt. I avsnitt 4 undersöks huruvida människohandel kan ses som en form av förföljelse och därmed även som en grund för asyl. Avsnitt 5 behandlar människohandelsproblematiken med utgångspunkt i två relevanta perspektiv. Mot bakgrund av den utredning som gjorts under föregående rubriker analyseras ett antal svenska uppehållstillståndsmål i avsnitt 6. Uppsatsen avslutas med en kritisk analys i avsnitt 7, följt av de sammanfattande slutsatserna i avsnitt 8.

2. Migration och kön

2.1 Genus och kön

Termen genus härstammar från det engelska ordet *gender* och har utvecklats i den feministiska forskningen. *Genus* har använts för att beskriva idéer kring kön som ansetts vara strukturellt föränderliga och *kön* för att beskriva skillnader som ansetts vara biologiskt oföränderliga.¹⁷ I svensk lagstiftning har begreppet kön inte enbart innefattat det biologiska könet utan även särskilda sammanhang kopplade till kön. Regeringen har anfört att *kön* i migrationsrättsliga sammanhang bör användas i sin vidaste bemärkelse och utöver biologiska skillnader även innefatta kulturella, sociala och stereotypa föreställningar.¹⁸

2.2 Lagstiftningens roll

Sverige har en lagfäst jämställdhets- och likabehandlingsprincip där tillvägagångssättet för att uppnå jämställdhet mellan könen har varit att avskaffa särregleringar.¹⁹ Den formella likabehandlingsprincipen och den könsneutrala lagstiftningen har dock förhindrat reell jämställdhet i många avseenden.²⁰ Det är inte förrän i modern tid som jämställdhetsarbetet använt sig av så kallad materiell likabehandling, där rätten används som ett medel för att uppnå icke-diskriminerande resultat.²¹ Lagstiftning är ett av de viktigaste medlen en stat har till sitt förfogande och dess betydelse för könsrelaterade frågor som likabehandling och diskriminering är central för genusrättsvetenskapen.²² Genom att anlägga ett genusperspektiv på migrationsrätten analyseras både historiska och aktuella maktordningar kring kön, där kvinnliga flyktingars utsatthet både innan, under och efter flykten är av särskilt intresse.²³

---

¹⁷ Gunnarsson m.fl. s. 54.

¹⁸ Prop. 2005:06:6 s. 21.

¹⁹ 1 kap. 2 § RF; 1 kap. 9 § RF; Gunnarsson m.fl. s. 13.

²⁰ Svensson s. 275.

²¹ Gunnarsson m.fl. s. 15.

²² Svensson s. 276.

²³ Bexelius s. 15.

2.3 Historisk kontext

Fram till 1980-talet var kvinnan näst intill obefintlig i den migrationsrättsliga debatten. Förändringen skedde genom icke-statliga organisationers arbete och akademikers engagemang i frågan.²⁴ Kvinnor är underrepresenterade i asylrättsliga ärenden och utgör enbart en tredjedel av antalet asylsökande i västvärlden.²⁵ Även i den svenska statistiken över beviljade uppehållstillstånd råder en underrepresentation av kvinnor.²⁶

1951 års konvention om flyktingars rättsliga ställning (flyktingkonventionen) föreskriver inte kön som en uttrycklig förföljelsegrund.²⁷ Detta kan ses som en konsekvens av att definitionen utgått från manliga erfarenheter, vilka följaktligen legat till grund för den internationella förståelsen kring vem som anses vara flykting.²⁸ Huruvida kön uttryckligen borde ingå i flyktingdefinitionen diskuterades vid konventionens tillkomst men lämnades utan vidare åtgärder då man menade att jämställdhetsfrågor bör lösas med nationella medel.²⁹ Förföljelse av kvinnor har inte passat in i den vedertagna synen på varför en person flyr, utan i stället setts som ett resultat av olyckliga privata angelägenheter.³⁰ Förenta nationernas flyktingkommissariat (UNHCR) har i sina riktlinjer avseende könsrelaterad förföljelse dock gjort bedömningen att en korrekt tillämpning av begreppet täcker samtliga könsrelaterade förföljelsegrunder.³¹

Vad som försätter kvinnor på flykt kan vara såväl politiskt engagemang som religiösa övertygelser, men även tvångsgifte, social utstötning och människohandel. Att kvinnors erfarenheter skiljer sig från männens innebär emellertid inte att de löper mindre risk att drabbas av förföljelse vid ett återsändande. Patriarkala maktstrukturer kan medföra att kvinnor oftare än

---

²⁴ Spijkerboer, *Gender and Refugee Status* s. 3.

²⁵ Spijkerboer, *European Sexual Nationalism* s. 1 f.

²⁶ Migrationsverkets samlade statistik.

²⁷ Art. 1(A)2 flyktingkonventionen.

²⁸ Spijkerboer, *Gender and Refugee Status* s. 1; UNHCR Guidelines on Gender-Related Persecution p. 5.

²⁹ Spijkerboer, *Gender and Refugee Status* s. 1.

³⁰ Arbel, Dauvergne & Millbank s. 3.

³¹ UNHCR Guidelines on Gender-Related Persecution p. 5-6.

män har skäl att frukta förföljelse, både från staten och enskilda individer.³² Enligt artiklarna 60 och 61(2) i Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och av våld i hemmet, ska medlemsstater vidta nödvändiga åtgärder för att könsbaserat våld ska kunna bedömas som en erkänd form av förföljelse, samt kunna ses som grund för förbudet om *non-refoulement*³³.

2.3.1 Den svenska utvecklingen

I Sverige har kön utgjort en möjlig grund för flyktingstatus sedan införandet av Utlänningslagen (2005:716) (UtlL).³⁴ Tidigare skyddades könsrelaterad förföljelse av den så kallade könsbestämmelsen³⁵ där kön utgjorde en subsidiär grund för uppehållstillstånd.³⁶ Ett uppehållstillstånd som beviljats med stöd av könsbestämmelsen var dock mindre förmånlig än ett tillstånd som getts med stöd av flyktingbestämmelsen.³⁷ Mot bakgrund av riktlinjer från UNHCR ansåg regeringen, vid införandet av könsrelaterad förföljelse som en del av flyktingbestämmelsen, att en autonom tolkning av förföljelsebegreppet var att föredra. Förföljelse ska således tolkas likadant oavsett om den riktas mot en man eller kvinna.³⁸ Någon diskussion kring hur den tidigare synen på könsrelaterad förföljelse kunde påverka framtidens asylprövningar fördes dock inte, vilket ur ett genusperspektiv torde vara problematiskt.³⁹ De tolkningar som gjorts med fördomar om flyktingars erfarenheter har undergrävt könsneutraliteten i migrationsrätten och skapat situationer där kvinnors erfarenheter av förföljelse inte ansetts relevanta för lagstiftaren. Detta har i sin tur lett till att könsspecifik och könsrelaterad förföljelse inte sällan utgör otillräckliga grunder för att bevilja asyl.⁴⁰

---

³² Bexelius s. 58.

³³ "Under international human rights law, the principle of non-refoulement guarantees that no one should be returned to a country where they would face torture, cruel, inhuman or degrading treatment or punishment and other irreparable harm. This principle applies to all migrants at all times, irrespective of migration status." OHCHR, *The principle of non-refoulement*.

³⁴ Prop. 2005/06:6 s. 20.

³⁵ Bestämmelsen infördes i UtlL år 1997 (prop. 1996/97:25) och återfanns tidigare i 3 kap. 3 § 1 stycket p. 3. UtlL (1989:529).

³⁶ Prop. 2004/05:170 s. 174 f.

³⁷ SOU 2004:31 s. 72.

³⁸ Prop. 2005/06:6 s. 22.

³⁹ Se avsnitt 1.5.1, 2.2 & 2.3.

⁴⁰ Freedman s. 69.

3. Den svenska asylbedömningen

3.1 Flyktingstatus

En flykting är enligt 4 kap. 1 § UtlL en person som befinner sig utanför sitt medborgarland därför att hen känner välgrundad fruktan för förföljelse med anledning av särskilt föreskrivna förföljelsegrunder, samt inte kan eller på grund av sin fruktan inte vill begagna sig skydd från detta land. Bestämmelsen avser allvarliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna.⁴¹

Rekvisitet välgrundad fruktan innefattar både en subjektiv och en objektiv bedömning. Den subjektiva delen tar sikte på den asylsökandes självupplevda fruktan, vilken i sin tur ska vara underbyggd av ett objektivt förhållande. Att förföljelse har ägt rum utgör inte tillräckliga skäl för asyl utan det krävs även risk för förföljelse i en framåtsyftande bedömning.⁴² Sedan 2015 innefattar flyktingbestämmelsen en uttömmande lista avseende vilka aktörer som kan erbjuda skydd mot föreskriven förföljelse.⁴³ De aktörer som avses är staten, parter eller organisationer vilka kontrollerar staten eller en betydande del av dess territorium. Utöver faktisk kapacitet måste det även finnas en vilja att erbjuda sådant skydd.⁴⁴ Om rekvisiten i flyktingbestämmelsen är uppfyllda har personen rätt till uppehållstillstånd enligt 5 kap. 1 § UtlL. Tillståndet ska vara antingen permanent eller gälla i minst tre år. Utgångspunkten var tidigare att permanent uppehållstillstånd var det som skulle beviljas.⁴⁵

Sedan införandet av lag (2016:752) om tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige (begränsningslagen) ska ett uppehållstillstånd i stället för vad som anges i 5 kap. 1 § UtlL vara tidsbegränsat. Regeringen har under våren 2021 presenterat en proposition med förslag på omfattande ändringar i UtlL. I propositionen föreslås tidsbegränsat uppehållstillstånd som ny huvudregel.⁴⁶

---

⁴¹ SOU 2008:41 s. 132.

⁴² SOU 2004:31 s. 32.

⁴³ Wikrén & Sandesjö, *Utlänningslagen*, 4 kap. 1 § UtlL (JUNO Version 12) 2021-03-28.

⁴⁴ Prop. 2013/14:248 s. 21.

⁴⁵ Ibid. s. 61.

⁴⁶ Prop. 2020/21:191 s. 54.

3.1.1 Könslaterad förföljelse i svensk rätt

Inom migrationsrätten görs en skillnad mellan könslaterad och könsspecifik förföljelse. Könslaterad förföljelse beskrivs som förföljelse med grund i offrets könstillhörighet medan könsspecifik förföljelse föreskriver en situation där förföljelsen kan drabba både män och kvinnor, men tar ett särskilt uttryck beroende på den utsattas kön.⁴⁷ Även om viss förföljelse inte är kopplad till en särskild förföljelsegrund kan den således ha samband med föreställningar om kön. Våldtäkt kan ses som könsspecifik förföljelse om syftet med övergreppet inte enbart är att förnedra kvinnan utan även att skada anhöriga. Våldet anses i dessa fall inte utgöra förföljelse med direkt grund i kvinnans könstillhörighet.⁴⁸ Ett tydligt exempel är när sexuella övergrepp i krigstid ses som ett systematiskt sexuellt utnyttjande i form av en krigsmetod snarare än förföljelse av kvinnor.⁴⁹ Övergreppet bedöms således inte nödvändigtvis ha anknytning till de förföljelsegrunder som kan ge upphov till flyktingstatus utan ses i stället som en form av systematiserad kriminalitet.⁵⁰ Könsspecifik förföljelse kan föranleda skyddsstatus, men då som alternativt skyddsbehövande.⁵¹

3.2 Alternativt skyddsbehövande

Om det föreligger grundad anledning att anta att en person riskerar dödsstraff, kroppsstraff, tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling vid ett återvändande till hemlandet, utan att rekvisiten för flyktingstatus är uppfyllda, kan hen erhålla skyddsstatus som alternativt skyddsbehövande, enligt 4 kap. 2 § UtIL. En sådan skyddsstatus ger enligt 5 kap. 1 § UtIL rätt till ett uppehållstillstånd som ska vara permanent eller gälla i minst tre år. I dagsläget ger denna skyddsgrund enbart rätt till ett uppehållstillstånd på tretton månader, enligt 5 § 3 stycket begränsningslagen. I regeringens proposition föreslås en permanent förändring.⁵²

---

⁴⁷ SOU 2004:31 s. 12 f; Prop. 2005/06:6 s. 22.

⁴⁸ Bexelius s. 39; Prop. 2005/06:6 s. 23.

⁴⁹ Freedman s. 61 ff.

⁵⁰ Prop. 2005/06:6 s. 23.

⁵¹ Se avsnitt 3.2.

⁵² Prop. 2020/21:191 s. 54.

Grundad anledning anses vara ett förmånligare rekvisit än välgrundad fruktan.⁵³ Vad som medför att en person beviljas uppehållstillstånd som alternativt skyddsbehövande kan vara godtyckliga eller systematiska övergrepp där det på grund av maktförhållandet i landet inte finns möjlighet för personen att erhålla skydd. Det krävs att det rör sig om allvarliga övergrepp.⁵⁴ Likt flyktingbestämmelsen föreligger en uttömmande lista avseende vilka aktörer som kan erbjuda skydd.⁵⁵ Denna skyddsgrund kan exempelvis tillämpas på människohandelsoffer där våldet inte anses utgöra förföljelse, men där ett återsändande skulle utgöra ett brott mot principen om non-refoulement.⁵⁶

3.3 Synnerligen eller särskilt ömmande omständigheter

Om ett uppehållstillstånd inte kan ges på annan grund finns en sista möjlighet i 5 kap. 6 § UtIL. En samlad bedömning av utlänningens situation kan medföra att det anses föreligga sådana synnerligen eller särskilt ömmande omständigheter som talar för att personen bör få stanna i Sverige.⁵⁷

Människohandel kan enligt förarbetena tas i beaktande vid bedömningen om uppehållstillstånd kan beviljas på denna grund. Flera omständigheter kan även vägas samman i syfte att bemöta komplexa situationer där en kvinna på grund av människohandel riskerar social utstötning och trakasserier, som i sin tur kan leda till fysiska övergrepp och förföljelse.⁵⁸ En uttrycklig bestämmelse om uppehållstillstånd för människohandelsoffer ansågs vid lagens tillkomst emellertid inte nödvändig, då UtIL i sin helhet bedömdes inbegripa dessa situationer.⁵⁹ I en senare tillkommen utredning anfördes att människohandel bör utgöra en uttrycklig omständighet i 5 kap. 6 § 1 stycket sista meningen UtIL. Detta skulle inte konstituera människohandel som en absolut grund för uppehållstillstånd utan i stället markera omständighetens

---

⁵³ Wikrén & Sandesjö, *Utlänningslagen*, 4 kap. 2 § UtIL (JUNO Version 12) 2021-05-06.

⁵⁴ Prop. 2004/05:170 s. 274.

⁵⁵ 4 kap. 2 § 2st. UtIL.

⁵⁶ UNODC, *Toolkit to Combat Trafficking in Person* s. 339.

⁵⁷ SOU 2008:41 s. 133.

⁵⁸ Prop. 2004/05:170 s. 192.

⁵⁹ Prop. 2003/04:35 s. 73.

betydelse.⁶⁰ Denna bedömning delades dock inte av regeringen och fick aldrig genomslag i lagstiftningen.⁶¹

Rättstillämparen ska i nuläget beakta begränsningslagen vid bedömningen om ett uppehållstillstånd kan beviljas med hänsyn till synnerligen eller särskilt ömmande omständigheter. Ett uppehållstillstånd enligt 5 kap. 6 § UtIL får endast beviljas om det skulle strida mot ett svenskt konventionsåtagande att avvisa eller utvisa personen.⁶² Detta motiverades av att Sverige med hänsyn till sina internationella åtaganden inte måste bevilja uppehållstillstånd i alla fall där det skulle bedömas föreligga synnerligen eller särskilt ömmande omständigheter.⁶³

3.3.1 Rättssäkerhet

Diskrimineringsombudsmannen anförde, med anledning av införandet av internationella åtaganden som en del av 5 kap. 6 § UtIL, att bedömningen utgör en komplex fråga som kan skapa problem för rättssäkerheten i form av både förutsebarhet och tillämpning.⁶⁴ Enligt regeringens proposition avseende ändringar i UtIL ska ett uppehållstillstånd på denna grund inte längre relateras till svenska konventionsåtaganden, men vara fortsatt tidsbegränsat och gälla i tretton månader.⁶⁵

3.4 En trovärdig utsaga

Vid bedömningen huruvida könsrelaterad förföljelse föreligger eller inte är det viktigt att ha den skuld och skam många offer upplever i åtanke.⁶⁶ Högsta domstolen har uttalat att en klar, lång och detaljrik utsaga ofta är att se som trovärdighet.⁶⁷ En avsaknad om insikt över hur människohandelsoffers

---

⁶⁰ SOU 2008:41 s. 147.

⁶¹ Prop. 2009/10:152 s. 28.

⁶² 11–12 §§ begränsningslagen.

⁶³ Prop. 2018/19:128 s. 35.

⁶⁴ Diskrimineringsombudsmannen remissyttrande s. 2.

⁶⁵ Prop. 2020/21:191 s. 113; s. 120.

⁶⁶ Feijen & Frennmark s. 77.

⁶⁷ Jfr HD:s resonemang i NJA 2017 I s. 316 p. 10.

känslor påverkar möjligheterna att återge händelseförloppet torde således vara mycket problematisk och riskera felaktiga bedömningar.⁶⁸

Kvinnor som utsatts för människohandel vittnar om hot och våld som en framträdande del av människosmugglarnas tillvägagångssätt i syfte att bibehålla makt och kontroll. Offren har även framfört att de upplevt sig vara mycket utsatta och saknat möjlighet att söka effektivt skydd i hemlandet.⁶⁹ För att kvinnor ska tillförsäkras samma förutsättningar som män att beviljas uppehållstillstånd måste bedömningen frångå mansnormer avseende samtliga rekvisit.⁷⁰ Om en fruktan exempelvis är välgrundad eller inte måste tolkas i förhållande till kvinnans personliga situation mot bakgrund av relevant landinformation avseende just den form av våld hon flyr ifrån.⁷¹

---

⁶⁸ Se avsnitt 6.5.

⁶⁹ SOU 2008:41 s. 143.

⁷⁰ Bexelius s. 114.

⁷¹ Ibid. s. 128.

4. Människohandel som förföljelse

Människohandel kan ses som en konsekvens av redan olyckliga levnadsförhållanden, som ofta försätter offren i en mycket svår situation beträffande möjligheterna att återgå till ett normalt liv i hemlandet.⁷² Brottet utgör en form av modern slavhandel där kvinnor utnyttjas sexuellt på ett sätt som allvarligt kränker deras mänskliga rättigheter.⁷³ Anledningen till att en person blir utsatt för människohandel kan ses som en kombination av mekanismer som verkar till utsatta kvinnors nackdel. Människohandel utgör således en komplex form av våld mot kvinnor där bland annat samspelet mellan kön och migrationsstatus skapar förutsättningar för ett systematiskt sexuellt utnyttjande.⁷⁴

UNHCR har uttalat att människohandel i regel innefattar sådan allvarlig sexuell exploatering som får anses utgöra förföljelse.⁷⁵ Situationer där re-trafficking⁷⁶ framstår som osannolikt men människohandeln varit av särskilt grym art kan jämväl medföra bedömningen att ett återvändande skulle vara outhärdligt för personen, och därmed föranleda skäl för asyl.⁷⁷ Vad avser social utstötning och diskriminering kan detta dels utgöra förföljelse, dels leda till en förhöjd risk av re-trafficking. Denna risk kan sedermera ge upphov till sådan välgrundad fruktan som föreskriver skyddsgrundande behandling.⁷⁸ För att människohandel ska kunna ses som en form av könsrelaterad förföljelse krävs dock att både handlingen och effekten uppgår till vad som ryms inom flyktingdefinitionen.⁷⁹

---

⁷² SOU 2008:41 s. 142.

⁷³ Stenberg Ribeiro & NMT s. 11.

⁷⁴ Rieger s. 234.

⁷⁵ UNHCR Guidelines on Trafficking p. 15.

⁷⁶ "Re-trafficking shall mean a situation in which a person has been trafficked on one occasion as set forth in the definition provided in the United Nations Palermo Protocol;4 has then exited that trafficking situation by any means; and has then later re-entered another trafficking situation, again as stated in the United Nations definition" IOM, *The Causes and Consequences of Re-trafficking* s. 17.

⁷⁷ UNHCR Guidelines on Trafficking p. 16.

⁷⁸ Ibid. p. 18.

⁷⁹ Ibid. p. 15.

4.1 Människohandel som grund för asyl

Den svenska asylrätten tar utgångspunkt i folkrätten och huvudprincipen om non-refoulement.⁸⁰ Migrationsverket ska aktivt arbeta för jämställdhet och likabehandling mellan de grupper som söker uppehållstillstånd i Sverige. Särskild hänsyn ska ges till personer som blivit utsatta för människohandel.⁸¹ Vad som i många fall skiljer människohandel från andra brott är det utdragna och långvariga utnyttjandet som sker.⁸² Förövarnas hot, i kombination med den sociala utstötning och diskriminering som människohandel riskerar att leda till, utgör en viktig del i varför människohandelsoffer väljer att söka asyl i ett annat land.⁸³

Kvinnor som blivit utsatta för människohandel ska enligt flyktingkonventionen kunna tilldelas en flyktingstatus med grund i könsrelaterad förföljelse, förutsatt att staten har varit oförmögen eller ovillig att erbjuda erforderligt skydd. Vad avser uppehållstillstånd som alternativt skyddsbehövande förutsätts att mäns våld mot kvinnor erkänns som en del av förbudet mot kroppsstraff, tortyr eller annan omänsklig och förnedrande behandling.⁸⁴ Människohandel kan således ligga till grund för bedömningen att en person anses befinna sig i en så utsatt situation att det utgör skäl för asyl.⁸⁵

---

⁸⁰ Art. 33 flyktingkonventionen; Bexelius s. 73.

⁸¹ Socialdepartementet, *Handlingsplan mot prostitution och människohandel* s. 12.

⁸² Stenberg Ribeiro & NMT s. 29; SOU 2008:41 s. 142.

⁸³ UNHCR Guidelines on Trafficking p. 19.

⁸⁴ Bexelius s. 200.

⁸⁵ UNHCR Guidelines on Gender-Related Persecution p. 18.

5. Perspektiv på människohandel

5.1 Migrationsperspektivet

Människohandel kan ses ur ett migrationsperspektiv där åtgärder vuxit fram i syfte att skydda utsatta människor på flykt.⁸⁶ Perspektivet har på ett statligt plan dock intagit en särställning. Människohandel ses som organiserad brottslighet i form av illegal invandring i stället för en konsekvens av socioekonomiska ojämlikheter mellan regioner och länder.⁸⁷ Vad som ofta särskiljer människohandel från annan illegal invandring är att kvinnor, utan någon vilja att emigrera, förs till ett land genom tvång eller vilseledande. Valet av destinationsland kan också bero på faktorer som inte har med kvinnans egna val att göra.⁸⁸ Kvinnor på flykt löper dessutom större risk för exploatering, vilket ur ett genusperspektiv är viktigt att uppmärksamma. Genom ett samspel mellan en underordnad ställning och socioekonomisk utsatthet skapas förutsättningar för människohandel.⁸⁹

5.2 Lagföringsperspektivet

Ett ytterligare perspektiv på människohandel är lagföringsperspektivet. Utgångspunkten är att människohandel ses som en form av organiserad brottslighet där fokus ligger på att lagföra och vidta repressiva åtgärder gentemot människohandlarnas verksamhet. Perspektivet har kritiserats för att sätta staters skyddsintressen framför individers rättigheter, och på så sätt försvåra för offren att söka hjälp samt etablera sig i det nya landet.⁹⁰

Den svenska synen på människohandel genomsyras av detta synsätt, vilket i sin tur påverkar de åtgärder som vidtas i syfte att hantera problemet.⁹¹ Fokus på lagföring öppnar emellertid upp möjligheten att skydda individers rättigheter som ett led i att straffa de som kränker dessa.⁹² Denna positiva

---

⁸⁶ Westerstrand s. 191.

⁸⁷ Askola s. 67; Westerstrand s. 191.

⁸⁸ SOU 2020:54 s. 99.

⁸⁹ Askola s. 31.

⁹⁰ Westerstrand s. 190 f.

⁹¹ Prop. 2017/18:123 s. 13.

⁹² Westerstrand s. 192.

skyldighet för stater framgår av flera internationella instrument.⁹³ Regeringen har framfört att ett effektivt och ändamålsenligt brottsbekämpande arbete, samt regler avsedda att ge brottsoffer stöd och skydd, är av stor vikt.⁹⁴ I Sverige är det Migrationsverket som har det främsta uppdraget att upptäcka misstänkta människohandelsfall.⁹⁵ På ansökan av förundersökningsledaren kan myndigheten sedermera fatta beslut om tidsbegränsat uppehållstillstånd för bevispersoner.⁹⁶

5.2.1 Vems intresse väger tyngst?

Enligt artikel 14 i Europarådets konvention om bekämpande av människohandel ska medlemsstaterna utfärda ett tillfälligt uppehållstillstånd för människohandelsoffer om den behöriga myndigheten, antingen anser det nödvändigt på grund av offrets personliga situation, eller när det krävs i utrednings- eller straffrättsliga förfaranden. Förutsättningarna för att beviljas uppehållstillstånd enligt 5 kap. 15 § UtL är bland annat att offret väljer att samarbeta med myndigheten.⁹⁷ Detta krav har ingen motsvarighet i konventionen och någon diskussion avseende förenligheten mellan samarbetskravet och möjligheten till ett tidsbegränsat uppehållstillstånd gjordes inte.⁹⁸ I en statlig utredning drogs dessutom slutsatsen att någon förändring i lagen som den ser ut idag var nödvändig.⁹⁹

Även om det inte föreligger någon begränsning för den enskilde att ansöka om uppehållstillstånd på andra grunder, kan det vara av värde att uppmärksamma den svåra situation många människohandelsoffer befinner sig i gällande avvägningen mellan att samarbeta med polisen eller inte.¹⁰⁰ Om ett permanent uppehållstillstånd senare inte beviljas kan ett medverkande i en rättsprocess medföra fara för offret.¹⁰¹ Eftersom ett återsändande ger

---

⁹³ UNHCR General comment no. 31 p. 6; p. 8.

⁹⁴ Prop. 2017/18:123 s. 19.

⁹⁵ Socialdepartementet, *Handlingsplan mot prostitution och människohandel* s. 13.

⁹⁶ 5 kap. 15 § UtL.

⁹⁷ Wikrén & Sandesjö, *Utlänningslagen*, 5 kap. 15 § UtL (JUNO Version 12) 2021-04-18.

⁹⁸ Prop. 2009/10:152 s. 41.

⁹⁹ SOU 2008:41 s. 263.

¹⁰⁰ Prop. 2003/04:35 s. 73; Prop. 2003/04:111 s. 37.

¹⁰¹ Rijken s. 73.

människohandlarna möjlighet att förverkliga sina hot torde detta vara särskilt aktuellt ur effektivitetssynpunkt. Med anledning av den rädsla människohandelsoffren känner inför sina förövare är det troligt att fler väljer att samarbeta om skyddet som erbjuds är långvarigt.¹⁰² I en statlig utredning gjordes emellertid bedömningen att tillräckliga möjligheter att bevilja permanent uppehållstillstånd för människohandelsoffer som medverkat i en rättsprocess föreligger inom ramen för UtlL.¹⁰³

---

¹⁰² Rijken s. 257; Askola s. 95.

¹⁰³ SOU 2008:41 s. 141.

6. Rättstillämpning

6.1 Förvaltningsrätten i Stockholm, UM 9246–11

I UM 9246–11 hade en mongolisk kvinna som utsatts för människohandel ansökt om uppehållstillstånd i Sverige. Hon anförde att hon som kvinna i Mongoliet var att betrakta som en lägre stående samhällsklass samt att hon riskerade att utsättas för våld, sexuella övergrepp, hot och förnedring vid ett återsändande. Hon hade sökt hjälp hos den nationella polismyndigheten men i stället anklagats för att frivilligt ha sålt sin kropp.¹⁰⁴

Domstolen dömde till kvinnans fördel och framhöll att hon vid ett återvändande till hemlandet riskerade att utsättas för människohandel och liknande övergrepp. Vidare anförde domstolen dock att övergreppen inte var att se som könsrelaterad förföljelse, utan i stället utgjorde kriminalitet från enskilda. Domstolen beviljade kvinnan uppehållstillstånd som alternativt skyddsbehövande enligt 4 kap. 2 § UtlL, eftersom de mongoliska myndigheterna i en framåsyftande bedömning varken ansågs ha förmåga eller vilja att skydda kvinnan från övergrepp.¹⁰⁵

6.2 Förvaltningsrätten i Göteborg, UM 12168–18

I UM 12168–18 hade en kvinna från Tanzania lurats in i tvångsprostitution. Hon lyckades fly till Sverige och sökte uppehållstillstånd med anledning av den hotbild som människosmugglarna, hennes pappa och hennes ex-make utgjorde i hemlandet, samt därför att hon som tidigare prostituerad riskerade stigmatisering av samhället.¹⁰⁶ Kvinnan anförde att polisen i Tanzania på grund av korruption inte hade någon reell möjlighet att skydda henne¹⁰⁷ och att andra kvinnor som läckt information om människohandlarnas verksamhet dödats eller försvunnit.¹⁰⁸

---

¹⁰⁴ UM 9246–11 s. 2.

¹⁰⁵ Ibid. s. 3.

¹⁰⁶ UM 12168–18 s. 6.

¹⁰⁷ Ibid. s. 4.

¹⁰⁸ Ibid. s. 3.

Domstolen bedömde att kvinnans pappa eller make, på grund av att något hot inte förverkligats, inte utgjorde en säkerhetsrisk för kvinnan.¹⁰⁹ Vidare konstaterade domstolen att Tanzania visserligen inte uppfyller minimikraven för eliminering av trafficking, men att betydelsefulla åtgärder för att motverka problemet gjorts.¹¹⁰ Det gjordes därav inget beaktande av den korruption inom polisväsendet som påvisats. Migrationsverket hade i sitt beslut anfört att landinformationen beträffande stigmatisering kring prostitution enbart avsåg de som var aktiva i sitt arbete och inte tidigare offer, vilket domstolen dock avvisade som osannolikt.¹¹¹ Att denna stigmatisering skulle försvåra möjligheterna för kvinnan att få skydd och etablera sig i hemlandet diskuterades emellertid inte. Välgrundad fruktan för förföljelse, risk för tortyr eller annan omänsklig eller förnedrande behandling ansågs inte föreligga¹¹² och överklagandet avslogs.

6.3 Förvaltningsrätten i Luleå, UM 92–17

En albansk kvinna sökte i UM 92–17 om uppehållstillstånd i Sverige. Hon hade vid två tillfällen blivit kidnappad och utsatt för människohandel, men med hjälp av sin far lyckats fly.¹¹³ Övergreppen hade lett till posttraumatiskt stressyndrom och hon var i behov av långsiktig vård.¹¹⁴ Kvinnan fruktade att utsättas för re-trafficking av samma människohandelsorganisation eftersom en av gärningsmännen inte blivit dömd. Kvinnan menade även att hotbilden mot henne hade blivit allvarigare sedan hon samarbetat med polisen.¹¹⁵

Domstolen anförde att Albanien har stora problem med människohandel och att de åtgärder som vidtagits inte varit effektiva. Vidare konstaterades att myndigheterna på grund av korruption påverkats av faktorer som personens socioekonomiska status, mentala hälsotillstånd, härkomst och människohandlarnas inflytande. Domstolen uppmärksammade även att kvinnor som utsatts för människohandel i Albanien löper risk att utsättas för

---

¹⁰⁹ UM 12168–18 s. 6.

¹¹⁰ Ibid. s. 7.

¹¹¹ Ibid. s. 3.

¹¹² Ibid. s. 8.

¹¹³ UM 92–17 s. 11

¹¹⁴ Ibid. s. 4.

¹¹⁵ Ibid. s. 5.

re-trafficking. Vidare underströks den starka hederskulturen som leder till svårigheter för kvinnor som utsatts för sexuella övergrepp att återvända till ett normalt liv. Domstolen anförde mot bakgrund av detta att det förelåg sådana brister i det albanska rättssystemet att kvinnan kunde anses vara utsatt för könsrelaterad förföljelse.¹¹⁶ Trots detta framhöll domstolen att det var hemlandets rättsvårdande myndigheter som hade ansvaret att utreda och lagföra gärningar som begåtts av enskilda eller kriminella organisationer. Domstolen konstaterade även att inget rättssystem kan förväntas erbjuda ett effektivt skydd mot alla tänkbara övergrepp¹¹⁷ varvid överklagandet avsågs.

6.4 Förvaltningsrätten i Göteborg, UM 8601–17

I UM 8601–17 hade en nigeriansk kvinna ansökt om asyl i Sverige efter att ha lurats till Europa och tvingats in i prostitution. Hon anförde att hon levde under dödshot från människohandlarna, samt att barnens far hade hotat att döda henne och kidnappa barnen om hon återvände till Nigeria.¹¹⁸

Domstolen framförde att kvinnor som varit utsatta för människohandel utgör en samhällsgrupp enligt flyktingrätten och att skydd kan erbjudas om omständigheterna i det enskilda fallet uppgår till förföljelse. Vidare konstaterades att människohandel är ett problem i Nigeria, men att det finns nationella myndigheter som har i uppdrag att bekämpa detta.¹¹⁹ Den nigerianska polisen bedömdes även, trots generell kapacitet att erbjuda skydd, på grund av korruption inte kunna garantera detta.¹²⁰ Domstolen verkade dock inte beakta detta i sin bedömning. Vad som i stället observerades var faktumet att kvinnan ”genom sitt agerande visat att hon har kunnat frigöra sig från sin man och ta med barnen till Sverige vilket får ge ett visst stöd för att hon skulle klara att etablera sig även i hemlandet”¹²¹. Tillräckliga grunder för uppehållstillstånd ansågs inte föreligga och överklagandet avsågs.¹²²

---

¹¹⁶ UM 92–17 s. 11 f.

¹¹⁷ Ibid. s. 12.

¹¹⁸ UM 8601–17 s. 3.

¹¹⁹ Ibid. s. 5.

¹²⁰ Ibid. s. 3.

¹²¹ Ibid. s. 6.

¹²² UM 8601–17 s. 8.

6.5 Migrationsverkets beslut 2019–09–18, Stockholm

I Migrationsverkets beslut från den 18 september 2019 hade en kvinna efter tvång om att ingå arrangerat äktenskap flytt från Nigeria till Italien. I Italien blev hon intvingad i prostitution och flydde därefter till Sverige. I sin ansökan hos Migrationsverket vågade kvinnan på grund av rädsla för människohandlarna inte berätta om allt hon blivit utsatt för. Hon fick avslag med motiveringen att hennes berättelse inte bedömdes som trovärdig och saknade en röd tråd.¹²³ Kvinnan kunde efter att det äldre beslutets preskriptionstid löpt ut ansöka om uppehållstillstånd på nytt.¹²⁴

I den senare prövningen berättade kvinnan att hon lurats in i människohandel och att hon vid ett eventuellt återvändande till hemlandet riskerade att utsättas för re-trafficking. Hon uttryckte även en rädsla att bli skadad eller dödad eftersom en av människohandlarna uttalat hot mot henne.¹²⁵ Migrationsverket anförde att nigerianska kvinnor som utsatts för människohandel utgör en egen samhällsgrupp enligt 4 kap. 1 § UtL. Vidare konstaterades att enbart människohandel inte kan utgöra grund för en statusförklaring, utan att det krävs risk för förföljelse vid en framåtsyftande bedömning. Migrationsverket framhöll att de kvinnor som fallit offer för människohandel i kombination med särskilda sårbarhetsfaktorer löper stor risk att i en framåtsyftande bedömning utsättas för sexuella övergrepp.¹²⁶ Att kvinnan tidigare utsatts för människohandel talade för att hon redan befunnit sig i en sårbar position. Mot bakgrund av att hon flytt från ett tvångsäktenskap bedömdes hon även sakna ett tryggt nätverk i hemlandet. Vid bedömningen om de nigerianska myndigheterna kunde antas erbjuda kvinnan skydd uppmärksammades att regeringen vidtagit åtgärder för att förbättra traffickingssituationen i landet, men att skyddet varit otillräckligt.¹²⁷ Kvinnan beviljades uppehållstillstånd som flykting.¹²⁸ Migrationsverket har senare erkänt att deras initiala bedömning i fallet inte utförts på ett korrekt sätt.¹²⁹

---

¹²³ Oscarsson, ”Åk hem! sa en kvinna på Migrationsverket rakt ut”.

¹²⁴ Migrationsverkets beslut, 2019 s. 3.

¹²⁵ Ibid. s. 4.

¹²⁶ Ibid. s. 5.

¹²⁷ Ibid. s. 6.

¹²⁸ Ibid. s. 7.

¹²⁹ Oscarsson, ”Åk hem! sa en kvinna på Migrationsverket rakt ut”.

6.6 Manligt nätverk

Manligt nätverk är ett begrepp som i uppehållstillståndsmål förstås som en persons, ofta en kvinnas, manliga släktingar. Släktingarna kan avse fäder, bröder, farbröder eller söner. Även personer som inte nödvändigtvis utgör släktingar kan innefattas i nätverket. Ett manligt nätverk är att se som ett skyddsnet för kvinnan som utan en eller flera mäns skydd betraktas som särskilt utsatt.¹³⁰

6.6.1 Mål nr UM 2857–17

I UM 2857–17 hade en kvinna från Afghanistan ansökt om uppehållstillstånd med anledning av den hedersrelaterade hotbild hennes tidigare make utgjorde i hemlandet. Kvinnan anförde som grund för sin talan, att hon saknade manligt nätverk i hemlandet.¹³¹ Domstolen bedömde att kvinnan saknade manligt nätverk vilket fick ligga till grund för prövningen av kvinnans skyddsbehov.¹³² Hon beviljades flyktingstatus och avsaknaden av manligt nätverk fick således en direkt inverkan på bedömningen i skyddsfrågan.¹³³

6.6.2 Mål nr UM 4100–14

UM 4100–14 avsåg en kvinna som ansökt om uppehållstillstånd i Sverige. Hon anförde att hon som ensamstående, kristen kvinna i Irak hade ett skyddsbehov.¹³⁴ Domstolen framhöll i sina domskäl att ansökan ska prövas med ”utgångspunkt i att hon var en ensamstående kvinna utan manligt nätverk”¹³⁵ i hemlandet. Även denna kvinna bedömdes uppfylla rekvisiten i flyktingbestämmelsen.

---

¹³⁰ Asplund & Sjöqvist s. 4.

¹³¹ UM 2857–17 s. 2.

¹³² Ibid. s. 4.

¹³³ Ibid. s. 5.

¹³⁴ UM 4100–14 s. 2.

¹³⁵ Ibid. s. 3.

7. Analys

Mot bakgrund av utredningen i föregående rubriker, och i enlighet med uppsatsens frågeställningar, kommer kvinnliga människohandelsoffers ställning i den svenska migrationsrätten nedan diskuteras.

7.1 Ett självständigt skyddsbehov

Genom att dela upp könsspecifik och könsrelaterad förföljelse frigörs ett tolkningsutrymme. Detta tolkningsutrymme kan vidare användas för att bedöma huruvida viss förföljelse sker *för att* offret är kvinna eller om det tar sig *den aktuella formen* för att offret är kvinna. Uppdelningen utgör således ett hinder mot att erkänna mäns våld mot kvinnor som en egen grund för förföljelse. Fortsättningsvis kan uppdelningen ses som ett sätt att relatera kvinnlig förföljelse till ett manligt beteende, vilket tar sin grund i föreställningar och normer kring kön. När systematiskt sexuellt utnyttjande används i krig är det inte att se som förföljelse av kvinnor utan i stället som ett hot mot en hel nation eller folkgrupp.¹³⁶ Med en analogi till människohandel kan det sexuella utnyttjandet ses som ett genomled i att tjäna pengar och finansiera olagliga verksamheter. Sexuell exploateringen är inte att se som könsrelaterad förföljelse utan i stället som kriminalitet från enskilda, vilket leder till ett sämre skydd för den asylsökande.¹³⁷ Kvinnan fråntas fokus som offer och ses i stället som ett medel i arbetet mot att nå det faktiska målet.

7.2 Könsnormer och flyktingstatus

I UM 8901–17 bedömdes en kvinna ha möjlighet att etablera sig vid ett återsändande mot bakgrunden att hon på egen hand lämnat sin våldsamma make och tagit med sig barnen till Sverige. Domstolen drog en till synes godtycklig koppling mellan faktumet att kvinnan ensam flytt sitt hemland och slutsatsen att hon till följd därav skulle kunna återetablera sig där. Resonemanget skulle kunna översättas till att starka och självständiga kvinnor

---

¹³⁶ Se avsnitt 3.1.1.

¹³⁷ Se UM 9246–11 & avsnitt 3.1–3.2.

inte har ett likvärdigt behov av skydd. En sådan kvinnosyn skulle medföra att samma rätt inte kan erhållas med samma möjligheter.

I UM 2857–17 och UM 4100–14 fick det faktum att kvinnorna saknade ett manligt nätverk ligga till grund för bedömningen beträffande individens skyddsbehov. Om en skulle vända på resonemanget och argumentera för att ett manligt nätverk utgjorde ett tillräckligt skydd, skulle detta inte kunna anses förenligt med 4 kap. 1–2 §§ UtL. Ett manligt nätverk finns inte med i den uttömmande lista avseende vilka aktörer som kan erbjuda skydd mot förföljelse eller annan skyddsgrundande behandling. Bedömningen som domstolen gjorde var alltså att kvinnornas skyddsbehov stod i direkt relation till om det fanns män kapabla till att skydda dem. Pondera att en svensk kvinna hade sökt hjälp hos behörig myndighet och där blivit hänvisad till sina manliga släktingar för att erhålla skydd. Det föreligger, på grund av de uppenbara bristerna i resonemanget, goda skäl att ifrågasätta en sådan argumentation.

Att kvinnor som fallit offer för människohandel i en framåtsyftande bedömning riskerar psykisk och sociala utsatthet ska kunna utgöra grund för förföljelse,¹³⁸ vilket inte verkar få genomslag i rättstillämpningen. I UM 12168–18 anförde kvinnan i målet att hon riskerade stigmatisering och social utstötning. Domstolen bedömde att detta inte utgjorde risk för förföljelse, tortyr eller annan omänsklig och förnedrande behandling. Vad som skulle krävas för att erhålla skyddsstatus utan risk för re-trafficking eller liknande övergrepp är således svårt att dra en säker slutsats kring. Det torde emellertid finnas svårigheter att åtnjuta asylrättsligt skydd mot bakgrund av domstolens bedömning.

Vad gäller kvinnan i UM 92–17 hade hon vid två tillfällen blivit fritagen från människohandlare, vilket inte hade skett med hjälp av myndigheternas ingripande utan genom hennes far. Det torde med anledning av detta vara relevant att även här nämna den uttömmande lista på vilka aktörer som kan

---

¹³⁸ Se avsnitt 4.

erbjuda skydd mot förföljelse. Domstolen bedömde likväl att hemlandets myndigheter hade möjlighet att tillgodose kvinnan skydd och förde en diskussion vilken kan liknas vid inställningen att ”alla gör misstag”. Detta skedde mot bakgrund av konstaterandet att ingen stat kan förväntas ge fullskaligt skydd mot samtliga tänkbara övergrepp. Detta resonemang skulle kunna dras till absurda gränser där ingen stat längre står ansvarig för att mänskliga rättigheter i praktiken respekteras.

7.3 Människohandels komplexitet och rättssäkerhet

I Migrationsverkets beslut¹³⁹ fick kvinnan först ett felaktigt avslag, vilket kan ses som ett resultat av brist på kunskap och förståelse kring människohandels inverkan på människor. Migrationsverkets kunskap kan även anses bristfällig avseende den självupplevda skuld och skam människohandelsoffer känner inför sin situation. Eftersom känslorna kan leda till att kvinnorna avstår från att berätta hela händelseförloppet är det av största vikt att myndigheterna har förståelse för situationens komplexitet. Därutöver krävs kapaciteten att bemöta dessa kvinnor på ett sätt som inte äventyrar deras rätt till skydd. Att utsättas för människohandel är mycket stigmatiserat och slår hårt mot kvinnor, särskilt om de lever i en hederskultur.¹⁴⁰ Personen kan dessutom frukta repressalier från människohandlarna, vilket var fallet i förevarande beslut. Först flera år senare fick kvinnan hjälp med att ta vara på sin rätt, vilket belyser vikten av en mer heltäckande bild rörande människohandelsoffers utsatthet.

7.4 Konkurrerande intressen

Av vad som redan framgår i avsnitt 5 konkurrerar flera intressen med människohandelsoffers rätt att erhålla skydd. Dessa intressen ger sken av att vilja bekämpa människohandel men misslyckas med att identifiera skyddsbehoven hos de faktiska offren. Likt exemplet om könsspecifik och könsrelaterad förföljelse leder detta till att kvinnor fräntas fokus som det primära offret. Genom att inte erbjuda människohandelsoffer som samarbetar

---

¹³⁹ Se avsnitt 6.5.

¹⁴⁰ Jfr domstolens resonemang i UM 92–17.

med brottsförebyggande myndigheter ett mer heltäckande skydd, riskerar kvinnan att försättas i en mer utsatt situation än hon befunnit sig i från början. Denna ovisshet torde vara mycket avskräckande och leda till att de straffrättsliga åtgärderna står resultatlösa.

Att bekämpa människohandel på ett statligt plan, med straffrättsliga ingripanden, är en självklar del i kampen mot sexuell exploatering och diskriminering mot kvinnor. Denna kraftmätning kan dock inte göras på bekostnaden av kvinnors rätt till skydd mot förtryck och förföljelse. Den svenska lösningen kan således kritiseras, dels för att inte vara ändamålsenlig, dels för att prioritera straffrättsliga intressen framför asylrättsliga.

8. Slutsats

Sverige har kommit långt i arbetet mot en jämställd migrationsrätt och debatten om kvinnans ställning i asylfrågor har tagit fart både globalt och nationellt. Det kan bland annat utläsas av att kvinnor erkänns som en egen samhällsgrupp samt att förföljelse av kvinnor kan ge rätt till flyktingstatus och skyddsgrundande behandling. Denna utveckling är grundläggande för att män och kvinnor ska tillerkännas samma möjligheter att beviljas uppehållstillstånd. Kunskap om vilken inverkan föreställningar och normer kring kön har, både för rättens utformning och tillämpning, är sedermera central för att kvinnors skyddsbehov inte ska relateras till manliga normer. Om målet är jämställdhet mellan könen kan mäns våld mot kvinnor inte fungera som utgångspunkt i förhållande till problemet. Bedömningen av kvinnors skyddsbehov måste stå självständigt i förhållande till manliga nätverk, enskildas kriminalitet och staters otillräckliga försök att erbjuda skydd. Först när könsdiskriminering, våld mot kvinnor och korrupta myndigheter går från att vara ett nationellt problem till att bli ett internationellt ansvar kan människohandelsoffer anses ha intagit en respekterad skyddsställning inom migrationsrätten.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

Sverige

Utredningsbetänkanden

SOU 2004:31 Flyktingskap och könsrelaterad förföljelse.

SOU 2008:41 Människohandel och barnäktenskap – ett förstärkt straffrättsligt skydd.

SOU 2020:54 En långsiktigt hållbar migrationspolitik.

Propositioner

Prop. 2003/04:35 Människosmuggling och tidsbegränsat uppehållstillstånd för målsägande och vittnen m.m.

Prop. 2004/05:170 Ny instans- och processordning i utlännings- och medborgarskapsärenden.

Prop. 2005/06:6 Flyktingskap och förföljelse på grund av kön eller sexuell läggning.

Prop. 2009/10:31 Genomförande av skyddsgrundsdirektivet och asylprocedurdirektivet.

Prop. 2009/10:152 Förstärkt straffrättsligt skydd mot människohandel.

Prop. 2013/14:248 Genomförande av det omarbetade skyddsgrundsdirektivet.

Prop. 2015/16:174 Tillfälliga begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige.

Prop. 2017/18:123 Det straffrättsliga skyddet mot människohandel och människoexploatering.

Prop. 2020/21:191 Ändrade regler i utlänningslagen.

Övrigt

Diskrimineringsombudsmannens remissyttrande över utkast till lagrådsremiss Begränsningar av möjligheten att få uppehållstillstånd i Sverige (Ju2016/01307/L7), Justitiedepartementet 2016-03-10.

Handlingsplan mot prostitution och människohandel: Bilaga till regeringsbeslutet 2018-02-08 nr II:1. Socialdepartementet.

Förenta nationerna

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR): *Guidelines on International Protection No. 1: Gender-Related Persecution within the context of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or its 1967 Protocol relating to the Status of Refugees*, 2002.

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR): *Guidelines on International Protection No. 7: The Application of Article 1A(2) of the 1951 Convention and/or 1967 Protocol Relating to the Status of Refugees to Victims of Trafficking and Persons at Risk of Being Trafficked*, 2006.

United Nations High Commissioner for Refugees (UNHCR): General comment no. 31 [80], *The nature of the general legal obligation imposed on States Parties to the Covenant*, 26 May 2004, CCPR/C/21/Rev.1/Add.13.

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC): *Toolkit to Combat Trafficking in Persons Global Programme against Trafficking in Human Beings*. United Nations publication, Sales No. E.08.V.14. 2008.

United Nations Office on Drugs and Crime (UNODC): *Global Report on Trafficking in Persons 2020*. United Nations publication, Sales No. E.20.IV.3. 2020.

Litteratur

Arbel, Efrat & Dauvergne Catherine & Millbank Janni: *Gender in Refugee Law: From the margins to the centre*. Routledge, Oxon 2014.

Askola, Heli: *Legal responses to trafficking in women for sexual exploitation in the European Union*. Hart Publishing, Portland 2007.

Asplund, Emma & Sjöqvist, Sophie: *Manligt nätverk*. Uppsala universitets människorättsklinik, 2019.

Bexelius, Maria & Rådgivningsbyrån för asylsökande och flyktingar: *Asylrätt, kön och politik: en handbok för jämställdhet och kvinnors rättigheter*. 2. uppl., Books on Demand, Visby 2008.

Rieger, April: *Missing the Mark: Why the Trafficking Victims Protection Act Fails to Protect Sex trafficking Victims in the United States*. Harvard Journal of Law and Gender, 2007. Vol. 30 s. 231-256.

Rijken, Conny: *Trafficking in Persons, Prosecution from a European Perspective*. Asser Press, Haag 2003.

Feijen, Liv & Frennmark, Emilia: *Kvalitet i svensk asylprövning: En studie av Migrationsverkets utredning av och beslut om internationellt skydd*. FN:s flyktingorgan UNHCR, Stockholm, 2011.

Freedman, Jane: *Gendering the International Asylum and Refugee Debate*. 2 uppl., Palgrave Macmillan, Basingstoke 2015.

Gunnarsson, Åsa & Svensson, Eva-Maria & Käll, Jannice & Svedberg, Wanna: *Genusrättsvetenskap*. 2 uppl., Studentlitteratur AB, Lund 2018.

Kleineman, Jan 'Rättsdogmatisk metod' i: Nääv, Maria & Zamboni, Mauro m.fl (red.): *Juridisk metodlära*. 2 uppl., Studentlitteratur AB, Lund, 2018.

Sandgren, Claes: *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare: ämne, material, metod och argumentation*. 3 uppl., Norstedts Juridik AB, Stockholm 2015.

Spijkerboer, Thomas: *Gender and refugee status*. Ashgate, Aldershot ISBN 0 7546 2034 4, 1999/2000.

Stenberg Ribeiro, Emma & Nationellt Metodstöd mot prostitution och människohandel (NMT): *Människohandel och prostitution: Ur ett svenskt perspektiv*. (Reviderad version). Länsstyrelsen i Stockholm, Davidssons Tryckeri AB, Växjö 2010.

Svensson, Eva-Maria 'Genusrättsvetenskap och juridiska metoder' i: Nääv, Maria & Zamboni, Mauro m.fl (red.): *Juridisk metodlära*. 2 uppl., Studentlitteratur AB, Lund, 2018.

Westerstrand, Jenny: *Mellan mäns händer. Kvinnors rättssubjektivitet, internationell rätt och diskurser om prostitution och trafficking*. Uppsala. ISBN 978-91-506-2033-7, 2008.

Övrigt

International Organization for Migration (IOM): *The Causes and Consequences of Re-trafficking: Evidence from the IOM Human Trafficking Database*. Genève 2010.

Jämställdhetsmyndighetens sammanställning av NMT:s nationella stödtelefon för yrkesverksamma och regionkoordinatorer mot prostitution och människohandel: *Fler offer för människohandel identifieras*.

<https://www.jamstalldhetsmyndigheten.se/nyhet/fler-offer-for-manniskohandel-identifieras>, senast uppdaterad 9 maj 2020 (hämtad 22/4–21).

Lägesrapport 20: *Människohandel för sexuella och andra ändamål*. Polismyndighetens, nationella operativa avdelningen, Stockholm 2018.

Migrationsverkets samlade statistik över beviljade uppehållstillstånd: <https://www.migrationsverket.se/Om-Migrationsverket/Statistik/Beviljade-uppehallstillstand-oversikter.html>, (hämtad 22/4–21).

Oscarsson, Stina: ”Åk hem! sa en kvinna på Migrationsverket rakt ut”. Svenska Dagbladet, 26 mars 2021. <https://www.svd.se/en-kvinna-pa-migrationsverket-sa-rakt-ut-till-mig-ak-hem>, (hämtad 22/4–21).

Spijkerboer, Thomas: *European Sexual Nationalism: Refugee Law After the Gender & Sexuality Critiques*. VU University Amsterdam, Nordic Asylum Seminar, University of Uppsala, 2015.

Office of the High Commissioner for Human Rights (OHCHR), *The principle of non-refoulement under international human rights law*: <https://www.ohchr.org/Documents/Issues/Migration/GlobalCompactMigration/ThePrincipleNonRefoulementUnderInternationalHumanRightsLaw.pdf>, (hämtad 24/5-21).

Lagkommentar

Wikrén, Gerhard & Sandesjö, Håkan: *Utlänningslagen med kommentar*. JUNO Version 12. Nordstedts Juridik 2020.

Rättsfall

Migrationsdomar

Förvaltningsrätten i Göteborg, mål nr UM 8601–17.

Förvaltningsrätten i Göteborg, mål nr UM 12168–18.

Förvaltningsrätten i Luleå, mål nr UM 92–17.

Förvaltningsrätten i Malmö, mål nr UM 4100–14.

Förvaltningsrätten i Stockholm, mål nr UM 9246–11.

Förvaltningsrätten i Stockholm, mål nr UM 2857–17.

Myndighetsbeslut

Migrationsverkets beslut

Migrationsverket i Stockholm, ärende om uppehållstillstånd. Beslut av Sabina Jungward, 2019-09-18 (sekretess). Dokument ID: 83401581.